VI Lenin

Om kooperationen *

I

Det förefaller mig att kooperationen inte ägnas tillräcklig uppmärksamhet i vårt land. Det är knappast alla som förstår att nu, efter Oktoberrevolutionen och oberoende av NEP (tvärtom, i detta sammanhang måste vi säga: just tack vare NEP), får kooperationen här en alldeles enastående betydelse. I de gamla kooperatörernas drömmar fanns mycket som var fantastiskt. De verkar ofta löjliga i sitt fantasteri. Men vad består detta fantasteri i? I att dessa människor inte förstår den väsentliga, grundläggande betydelse som arbetarklassens politiska kamp har för utsugarväldets störtande. Nu har dess störtande blivit ett faktum i vårt land, och mycket av det som var fantastiskt, till och med romantiskt, rentav banalt i de gamla kooperatörernas drömmar, håller nu på att bli den mest osminkade verklighet.

När nu statsmakten hos oss är i arbetarklassens händer och alla produktionsmedel tillhör denna statsmakt, så återstår faktiskt endast uppgiften att organisera befolkningen kooperativt. Den socialism som tidigare ådrog sig berättigat hån, löje och ringaktning från personer som med rätta var övertygade om klasskampens nödvändighet, om nödvändigheten av att kämpa för den politiska makten osv, denna socialism kommer att nå sitt mål av sig själv om befolkningen i största möjliga utsträckning blir kooperativt organiserad. Men det är inte alla kamrater som inser vilken gigantisk, omätlig betydelse det nu har att Ryssland organiseras kooperativt. I och med NEP gjorde vi en eftergift för bonden såsom handlande, åt privathandelns princip; just av detta följer (tvärtom mot vad man tror) kooperationens gigantiska betydelse. En i tillräcklig grad omfattande och djupgående kooperativ organisering av den ryska befolkningen under NEP:s dominans – det är i själva verket allt vi behöver, ty vi har nu funnit den grad av ömsesidig förening av privatintresset, av privathandelsintresset, med statens uppsikt och kontroll av detsamma, den grad av privatintressets underordning under allmänintresset som tidigare utgjorde en stötesten för många, många socialister. I själva verket – är inte statens herravälde över alla stora produktionsmedel, statsmakten i proletariatets händer, detta proletariats förbund med många miljoner småbönder och mycket små bönder, säkerställandet av detta proletariats ledande roll i förhållande till bönderna osv – är inte det allt som behövs för att av kooperationen, av kooperationen ensam, vilken vi tidigare behandlade som krämaraktig och vilken vi ur viss synvinkel har rätt att även nu, under NEP, behandla som sådan – är inte det allt som behövs för att bygga upp ett fullständigt socialistiskt samhälle? Det är ännu inte detsamma som att bygga upp ett socialistiskt samhälle, men det är allt som erfordras och räcker för att bygga upp det.

Det är just denna omständighet som underskattas av många av våra praktiskt verksamma funktionärer. De ser med ringaktning ner på kooperationen och förstår inte vilken utomordentlig betydelse denna kooperation har, för det första ur principiell synvinkel (äganderätten till produktionsmedlen är i statens händer) och för det andra ur synvinkeln att övergången till de nya förhållandena bör ske på en väg, som är *så enkel, lätt och tillgänglig för bönderna* som möjligt.

Och detta är ju dessutom det viktigaste. De är en sak att fantisera om alla möjliga slags arbetarföreningar för att bygga upp socialismen, en annan sak är det att lära sig att praktiskt bygga denna

---

* Artiklarna *Om kooperationen* och *Om vår revolution* (Med anledning av N Suchanovs anteckningar) överlämnades av Nadezjda Krupskaja till CK i maj 1923. Den 24 maj fattade politbyrån beslutet: ”Det anses nödvändigt att snarast publicera Vladimir Iljitjs artiklar, vilka överlämnats av Nadezjda Konstantinovna, med på dem angivet datum.” Den 26 juni diskuterade politbyrån frågan om kooperationen mot bakgrunden av Lenins nya sätt att ställa frågan i dessa artiklar.
Lenins idéer om bondekooperation lades till grund för den 13:e partikongressens resolutioner ”Om kooperationen” och ”Om arbetet på landsbygden”.
(Noterna sammanställda av Jonas Holmgren)

socialism så att *varje* småbonde kan vara med. Det är just detta stadium vi nu nått. Och det råder inget tvivel om att vi, sedan vi uppnått det, drar ytterst liten nytta av det.

Vid övergången till NEP gick vi till överdrifter, inte så att vi fäste alltför stor betydelse vid principen om fri industri och handel, utan vi gick till överdrifter i det avseendet att vi glömde att tänka på kooperationen, att vi nu underskattar den, att vi redan börjat glömma kooperationens enorma betydelse vad gäller dess ovannämnda två sidor.

Jag vill nu tala något med läsaren om vad man genast praktiskt kan och måste göra med utgångspunkt i denna ”kooperativa” princip. Med vilka medel kan och måste vi ofördröjligen börja utveckla denna ”kooperativa” princip så att dess socialistiska betydelse blir klar för envar?

Politiskt måste vi ge kooperationen en sådan ställning att den inte bara generellt och alltid har vissa förmåner, utan så att dessa förmåner blir rent materiella (bankräntans höjd osv). Kooperationen måste få statliga lån som åtminstone något överstiger de lån vi beviljar privatföretagen, även då tungindustrin osv.

Varje socialtsystem utvecklas endast tack vare finansiellt understöd från en viss klass. Jag behöver inte erinra om de hundratals och åter hundratals miljoner rubel som den ”fria” kapitalismens födelse kostade; Nu måste vi inse att det sociala system som vi nu bör stödja mer än vanligt är det kooperativa systemet, och denna insikt måste vi omsätta i handling. Men det måste stödjas i ordets verkliga mening, dvs det är inte nog med att uppfatta det så att vilken kooperativ omsättning som helst bör stödjas – med detta stöd bör man avse stöd åt en kooperativ omsättning, där *de verkliga befolkningsmassorna verkligen deltar*. Att premiera den bonde som deltar i den kooperativa omsättningen är en obetingat riktig form, men man måste kontrollera detta deltagande, kontrollera dess medvetenhetsgrad och goda kvalitet – det är frågans kärnpunkt. När en kooperatör anländer till en by och organiserar en kooperativ butik där, så deltar befolkningen strängt taget inte alls i detta, men samtidigt kommer den, ledd av egennyttan, att skynda sig att prova på att delta i det.

Denna sak har också en annan sida. Ur den ”civiliserade” (framför allt läs- och skrivkunnige) européns synvinkel är det ytterst litet som vi ännu behöver göra för att förmå alla utan undantag att delta – och delta aktivt och inte passivt – i de kooperativa operationerna. Egentligen återstår oss ”*endast*” en sak, nämligen att göra vår befolkning så ”civiliserad” att den inser alla fördelar av att mangrant delta i kooperationen och organiserar detta deltagande. ”*Endast*” detta. Inga andra finesser behöver vi nu för att kunna övergå till socialism. Men för att förverkliga detta ”endast” krävs en hel omvälvning, en hel period av kulturell utveckling för hela folkmassan. Därför måste vår regel vara: så litet filosoferande och så få krångligheter som möjligt. I det avseendet är NEP ett framsteg genom att den anpassar sig till den allra vanligaste bondens nivå, att den inte kräver något högre av honom. Men för att genom NEP uppnå att hela befolkningen mangrant deltar i kooperationen – för detta krävs en hel historisk epok, som vi i bästa fall kan avverka på ett eller två årtionden. I alla händelser kommer det dock att vara en särskild historisk epok, och utan denna epok, utan allmän läs- och skrivkunnighet, utan en tillräcklig kunskapsnivå, utan att befolkningen tillräckligt lärt sig att använda böcker och utan den materiella grundvalen för detta, utan en viss garanti mot låt oss säga missväxt, hungersnöd osv – utan detta kan vi inte nå vårt mål. Vad det nu gäller är att förstå att förena den revolutionära slagkraft, den revolutionära entusiasm, som vi redan utvecklat och det i tillräcklig grad och som vi krönt med fullständig framgång, att förstå att förena den med (här skulle jag nästan vilja säga) förmågan att vara en god och kunnig affärsman, vilket är fullt tillräckligt för en god kooperatör. Med förmåga att vara affärsman menar jag förmåga att vara en kultiverad affärsman. Detta bör de ryssar eller bönder som tror att om de driver handel så är de goda affärsmän lägga på minnet. Det är helt fel. De driver handel, men det är ännu mycket långt kvar till att vara en kultiverad affärsman. De driver nu handel på asiatiskt sätt, men för att vara affärsmän måste de göra det på europeiskt sätt. Och det är en hel epok som skiljer dem från det.

Avslutningsvis: en rad ekonomiska, finansiella och bankmässiga privilegier för kooperationen – det är det stöd vår socialistiska stat måste ge den nya principen för befolkningens organisering. Men

därmed har uppgiften ännu endast skisserats i allmänna drag, ty hela innehållet i den praktiska uppgiften har ännu inte definierats och beskrivits i detalj. Vi måste med andra ord finna den form av ”premier” som vi skall ge för kooperativ organisering (och villkoren för deras utdelande), den form av premier varmed vi i tillräcklig grad hjälper kooperationen, den form av premier varmed vi kan få fram en civiliserad kooperatör. Och med produktionsmedlem i samhällets ägo och med proletariatets klasseger över bourgeoisin är ett system av civiliserade kooperatörer socialismens system.

Den 4 januari 1923

II

Närhelst jag skrivit om den nya ekonomiska politiken har jag citerat min artikel från 1918 om statskapitalism. Vid flera tillfällen har detta framkallat tvivel hos en del unga kamrater. Men deras tvivel har företrädesvis haft en abstrakt politisk inriktning.

Det har tyckts dem att man inte kan sätta beteckningen statskapitalism på ett system, där produktionsmedlen tillhör arbetarklassen och statsmakten ligger i arbetarklassens händer. De har emellertid inte lagt märke till att jag använde termen ”statskapitalism” *för det första* för att påvisa det historiska sambandet mellan vår nuvarande ståndpunkt och den ståndpunkt jag intog i min polemik med de s k vänsterkommunisterna – redan då bevisade jag att statskapitalism skulle vara något högre än vår dåvarande ekonomi; för mig var det av vikt att visa kontinuiteten mellan den vanliga statskapitalismen och den ovanliga, t o m mycket ovanliga statskapitalism, som jag talade om när jag presenterade den nya ekonomiska politiken för läsaren. *För det andra* har det praktiska syftet för mig alltid haft stor betydelse. Och det praktiska syftet med vår nya ekonomiska politik var att få till stånd koncessioner; koncessionerna skulle under våra förhållanden otvivelaktigt vara en ren typ av statskapitalism. Det var i denna form jag uppfattade resonemanget om statskapitalism.

Det finns emellertid ännu en sida av saken för vilken vi kan behöva statskapitalism eller åtminstone en jämförelse med den. Det är frågan om kooperationen.

Obestridligen utgör kooperationen i en kapitalistisk stat en kollektiv kapitalistisk institution. Det är också obestridligt att när vi i vår nuvarande ekonomiska verklighet sammanbinder privatkapitalistiska företag – dock endast på nationaliserad jord och endast under arbetarklassens statskontroll – med företag av konsekvent socialistisk typ (produktionsmedlen och jorden, på vilken företagen befinner sig, samt företaget i sin helhet tillhör staten), så reser sig frågan om ytterligare ett tredje slag av företag, nämligen kooperativa företag, vilka tidigare inte betraktades som en självständig typ vad gäller den principiella betydelsen. Under privatkapitalism skiljer sig kooperativa företag från kapitalistiska på samma sätt som kollektiva företag skiljer sig från privata. Under statskapitalism skiljer sig kooperativa företag från statskapitalistiska genom att för det första vara privatföretag och för det andra kollektiva företag. Under vårt nuvarande system skiljer sig kooperativa företag från privatkapitalistiska genom att vara kollektiva företag; men de skiljer sig inte från socialistiska företag, om den jord de befinner sig på och produktionsmedlen tillhör staten, dvs arbetarklassen.

Det är just denna omständighet som inte tillräckligt beaktas i diskussionen om kooperationen. Man glömmer att kooperationen här, tack vare det säregna i vårt statssystem, får en alldeles särskild betydelse. Om man bortser från koncessionerna, apropå vilka det bör sägas att de inte fått någon betydande utveckling hos oss, så sammanfaller kooperation under våra förhållanden mycket ofta helt med socialism.

Jag skall klargöra min tankegång. Vad var det fantastiska i de gamla kooperatörernas planer, alltifrån Robert Owen? Det var att de drömde om att fredligt omdana det samtida samhället genom socialism utan att ta hänsyn till en så grundläggande fråga som klasskampen, arbetarklassens erövrande av den politiska makten och störtandet av utsugarklassens herravälde. Och därför har vi rätt när vi betraktar denna ”kooperativa” socialism som alltigenom fantastisk, när vi ser det som litet romantiskt och rent av banalt att drömma om att man enbart genom att kooperativt organisera

befolkningen skulle kunna förvandla klassfiender till klassamarbetare och klasskriget till klassfred (s k borgfred).

Det råder inget tvivel om att vi med tanke på nutidens grundläggande uppgift hade rätt, ty utan klasskamp om den politiska makten i staten kan socialismen inte förverkligas.

Men se hur omständigheterna har förändrats nu, då statsmakten redan befinner sig i arbetarklassens händer, då utsugarnas politiska makt störtats och alla produktionsmedel (med undantag av dem som arbetarstaten frivilligt för en tid och på vissa villkor lämnar utsugarna i koncession) befinner sig i arbetarklassens händer!

Idag har vi rätt att säga att redan en enkel tillväxt av kooperationen är (med ovannämnda ”obetydliga” undantag) för oss liktydig med en tillväxt av socialismen, och samtidigt måste vi erkänna att hela vår uppfattning om socialismen radikalt har förändrats. Denna radikala förändring består i att vi tidigare lade och måste lägga tyngdpunkten på den politiska kampen, på revolutionen, på maktövertagandet osv, medan den idag förskjuts till det fredliga organisatoriska ”kulturella” arbetet. Jag vore beredd att säga att tyngdpunkten hos oss förskjutits till upplysningsarbetet, om inte de internationella förhållandena spelade in, om vi inte vore skyldiga att kämpa för vår ståndpunkt i internationell skala. Men lämnar man detta åsido och begränsar sig till de inre ekonomiska förhållandena, så förflyttar sig nu tyngdpunkten i vårt arbete faktiskt till upplysningsverksamheten.

Vi står inför två viktiga uppgifter som bildar en epok. Det är uppgiften att omgestalta vår apparat, som absolut inte duger någonting till och som vi i dess helhet övertog från den föregående epoken; under de gångna fem åren av kamp har vi inte hunnit och inte kunnat hinna med att på allvar förändra något härvidlag. Vår andra uppgift är kulturarbetet bland bönderna. Och som ekonomiskt mål syftar detta upplysningsarbete bland bönderna just till att organisera dem kooperativt. Om denna kooperativa organisering varit fullständig skulle vi redan stå med båda benen på socialistisk mark. Men en sådan fullständig kooperering förutsätter hos bönderna (just bönderna som den överväldigande massan) en kulturnivå som är omöjlig utan en hel kulturrevolution.

Våra motståndare har mer än en gång sagt oss, att vi ställer oss en dumdristig uppgift när vi vill inplanta socialism i ett land med otillräcklig kultur. Men de hade fel, eftersom vi inte började i den ända som teorin föreskriver (alla möjliga pedanters teori), eftersom den politiska och sociala omvälvningen i vårt land gick före den kulturella omvälvningen, den kulturrevolution vi nu i alla fall står inför.

Denna kulturrevolution är nu allt vad vi behöver för att bli ett helt socialistiskt land, men den ställer oss inför oerhörda svårigheter såväl rent kulturellt (ty vi är analfabeter) som också materiellt (ty för att uppnå en viss kulturnivå fordras en viss utveckling av de materiella produktionsmedlen, fordras en viss materiell basis).

Den 6 januari 1923

Publicerat ffg den 26 och 27 maj 1923 i *Pravda* nr 115 och 116

V I Lenin, *Samlade skrifter*, 5:e ry uppl, b 45, s 369-377